

L'ESCOLA DE GIRONA DE PALEOLITISTES

JOAN GARCIA GARRIGA, KENNETH MARTÍNEZ MOLINA I
EUDALD CARBONELL ROURA

Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES).
Institució associada al Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC).

JOSEP CANAL ROQUET-JALMAR

Associació Arqueològica de Girona (AAG). E-mail: jgarcia@prehistoria.urv.cat

INTRODUCCIÓ

Després de més de 35 anys d'investigació sobre el Paleolític inferior a Catalunya, es fa necessària la definició i el reconeixement d'una tradició de paleolitistes gironins que han creat escola. Abans del 1973, aquest període era completament desconegut al nostre país, mentre que ja feia dècades que havia estat àmpliament investigat a l'Àfrica i en diverses regions d'Europa. Aquest fet ens motivà a constituir una entitat des de la qual poder iniciar i organitzar la recerca: l'Associació Arqueològica de Girona. Transcorreguda una dècada d'investigacions arqueològiques, ja havíem descobert desenes de jaciments a l'aire lliure a les valls del Ter i la Selva, amb una indústria lítica que demostrava l'ocupació humana a les nostres terres per part dels humans del Paleolític inferior (fig. 1). Malgrat que les evidències arqueològiques eren nombroses i evidents, les autoritats i institucions oficials en continuaren negant la seva existència. Però els grans descobriments de la regió veïna del Rosselló, amb la popular Caune de l'Arago, i les privilegiades condicions geogràfiques i geològiques que presentava Catalunya, ens encoratjaren i ens incitaren a intensificar els esforços per demostrar a la nostra societat l'existència i la riquesa del Paleolític inferior català (Canal & Carbonell, 1989).

Són bona mostra d'aquest treball inicial de valorització patrimonial al llarg dels anys 70 i 80 la realització de nombroses exposicions i publicacions, l'actuació en excavacions i prospeccions arqueològiques i la

intensa divulgació mediàtica i social dels resultats obtinguts per l'Associació Arqueològica. Fruit d'aquest intens treball, vàrem anar teixint una àmplia i sòlida xarxa de relacions amb les més importants i prestigioses institucions internacionals i personalitats reconegudes, que avui dia continuen sent

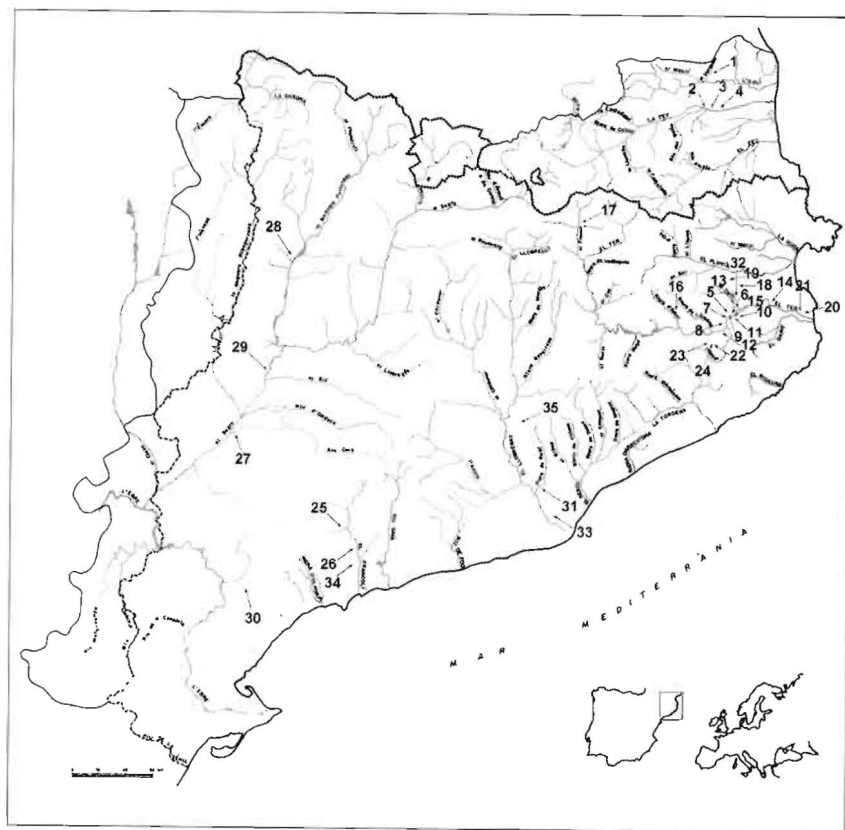

Fig. 1. Mapa de localització dels jaciments arqueològics del Paleolític inferior catalano-rossellonesos (1 = Caune de l'Arago; 2 = Mas Ferréol; 3 = Plane d'en Bourgat; 4 = Butte du Four-Llabenère; 5 = Costa Roja; 6 = Mas d'en Galí; 7 = Puig d'en Roca; 8 = Domeny Industrial i La Jueria; 9 = Can Garriga i Pedra Dreta; 10 = Can Rubau; 11 = Palau-Sacosta; 12 = Montfullà; 13 = Montaspre; 14 = Torrent de les Bruixes; 15 = Sobre Pedret; 16 = complex del Riubrugent-Llémena; 17 = Tut de Fustanyà; 18 = complex de la conca lacustre de Banyoles [Sords, Ravós de Terri, Mas La Torre, Santa Llogaia de Terri, el Terme i Mas Espiga]; 19 = Mollet; 20 = Cau del Duc de Torroella de Montgrí; 21 = Cau del Duc d'Ullà; 22, 23 i 24 = Puig d'Esclats, Casa Nova d'en Feliu, Can Burgés i jaciments de la Selva; 25 = Vinyets; 26 = La Canalsadeta; 27 = Clot del Ballester; 28 = Nerets; 29 = Farfanya; 30 = Marçà; 31 = Pinar, 32 = Can Gombis, 33 = Can Albareda, 34 = La Boella i 35 = Vallparadis).

un pilar fonamental pel desenvolupament de la investigació catalana. Actualment, malgrat que el llegat arqueològic del Paleolític inferior de Catalunya ha assolit el reconeixement internacional, continua fent-se necessària la seva revalorització entre la nostra societat, però també entre la seva pròpia acadèmia i institucions oficials. Aquest va ser i continua essent avui, el cavall de batalla dels investigadors que procedim de l'escola de Girona de paleolitistes.

LA GÈNESI DE L'ESCOLA: HISTORIOGRAFIA DE LA RECERCA DEL PALEOLÍTIC INFERIOR

La gènesi de l'escola de Girona de paleolitistes es fonamenta en la singularitat historiogràfica de la recerca del Paleolític inferior català. Els primers antecedents que tenim a Catalunya sobre la presència del període paleolític la devem a Vicenç Roura, descobridor el 1886 de la popular mandíbula neandertaliana de Banyoles a la població banyolenc de Mata, que Pere Alsius donà a conèixer (AAVV, 1993). Arrel d'aquest descobriment, la presència de l'home primitiu a Catalunya podia retrocedir-se fins al Paleolític mitjà, malgrat que durant vàries dècades aquest va ser l'únic argument que ho permetia demostrar (Canal & Carbonell, 1989). D'uns anys abans és la notícia de l'historiador gironí Botet i Sisó sobre les troballes al Puig de les Ànimes, a Caldes de Malavella, on el metge de Girona, el Dr. Vinyes i Serra, recuperà el 1876 una sèrie d'objectes lítics en sílex d'èpoques postpaleolítiques. Sembla que el Dr. Vinyes i Serra també hi hauria localitzat algunes restes òssies i dentàries d'èquids i cèrvids (Botet i Sisó, 1913-1918).

En aquests primers moments, auspiciada per investigadors estrangers, i amb un cert retard respecte a altres països europeus, es va despertar a les comarques de Girona l'interès per la Prehistòria. Durant els anys 20, la primera generació d'arqueòlegs formats a la Universitat de Barcelona pel catedràtic Bosch Gimpera, va desplegar una intensa tasca d'investigació arqueològica. Durant aquells anys, a les nostres comarques, el mateix Botet i Sisó havia esmentat en la *Geografia general de Catalunya* (1913-1918) les troballes realitzades per l'apotecari de la localitat d'Anglès, el Sr. Vila, a Brunyola i Sant Martí Sapresa. Segons explica, hauria recollit alguns objectes de sílex, segurament del Paleolític superior o bé d'èpoques holocenes.

Fins a la Guerra Civil, el testimoniatge del Paleolític inferior i mitjà a Catalunya es reduïa tan sols a l'Abric Romaní –excavat del 1909 al 1911 per Amador Romaní i Norbert Font i Sagué, del 1956 al 1962 per Eduard Ripoll i Henry de Lumley, i des del 1983 per nosaltres– i a la mencionada mandíbula de Banyoles (Bartolí *et al.*, 1995). L'Abric Agut, també a Capellades, s'atribuïa equívocament al Paleolític mitjà, a causa de la presència d'un utilatge lític d'aspecte arcaic, tot i que les darreres datacions radiomètriques que hem dut a terme l'han situat finalment al principi de l'Holocè. Per tant, en aquells moments, encara no s'havia reconegut l'existència de les èpoques més antigues. Eren una excepció les excavacions que Pere Alsius inicià el 1871 al jaciment magdalenianà de la Bora Gran d'en Carreras, i també les que el Dr. Corominas emprengué a partir del 1944 a la Cova del Reclau Viver, també a Serinyà, on descobrí les cultures del Paleolític superior aurinyaciana, gravetiana i solutriana.

Pel que fa al Paleolític inferior, les indústries arcaiques de còdols tallats descobertes en les excavacions del Dr. Lluís Pericot al Cau del Duc de Torroella de Montgrí i d'Ullà continuaven adscriuint-se erròniament a la cultura mesolítica holocena de l'Asturià (Canal & Carbonell, 1989). De la mateixa manera, al jaciment de l'estació de Cal Coix, a Maçanet de la Selva, descobert a mitjan anys 50 per Francesc Riuró, li fou atribuïda de nou una cronologia postpaleolítica (Riuró, 1953). Les excavacions i prospeccions efectuades en aquests jaciments en la dècada dels 80, però, han permès distingir-hi un registre lític corresponent al Paleolític inferior al Cau del Duc i a la cultura aurinyaciana, i del Paleolític mitjà i inferior a Cal Coix.

Com a conseqüència de la celebració del IV Congrés de l'INQUA a Barcelona l'any 1957, el Dr. Eduard Ripoll, de la Universitat de Barcelona, va reprendre les excavacions a l'Abric Romaní amb la col·laboració, primer de l'investigador francès George Laplace i, posteriorment, del professor Henry de Lumley. Aquests treballs culminaren amb la publicació de la primera síntesi sobre el Paleolític mitjà de Catalunya, obra dels mateixos Ripoll i Lumley l'any 1965. En aquest context, el Dr. Miquel Oliva, cap del Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona, féu entrega a un de nosaltres (J.C.) el juny del 1972 d'un treball de gran transcendència, la tesi doctoral que el professor Henry de Lumley acabava de finalitzar un any abans, i que tractava sobre el Paleolític inferior i mitjà del sud-est de França (fig. 2). Fins aquells moments, la important informació recollida en

Fig. 2. Membres de l'Associació Arqueològica de Girona en una visita a la Caune de l'Arago, en els inicis de la recerca, amb el professor Henry de Lumley l'agost del 1979 (fotografia: Barco).

la monografia que Mary Leakey acabava de publicar el 1971 de la Gorja d'Olduvai (*Olduvai Gorge: Excavations in Beds I and II, 1960-1963*), continuava sent l'única guia en la nostra recerca.

L'obra del professor francès *Le Paleolithique Inférieur et Moyen du Midi Méditerranéen dans son cadre géologique* inspirà i orientà els treballs que l'Associació Arqueològica de Girona emprengué uns anys més tard a la vall mitjana del Ter i la Selva, i proporcionà una primera aproximació a la problemàtica d'aquest període històric. En l'obra, es reconeixia i es confirmava l'antiguitat de les indústries del Montgrí i de la Cova de Mollet, i es feia una descripció tipològica de les indústries, classificant-les i comparant-les amb els registres lítics dels jaciments del Paleolític inferior francès. La informació continguda en un altre treball, *Les industries archaïques sur galet des terrasses quaternaires de la plaine du Roussillon (Pyrénées-Orientales, France)*, de l'investigador francès Jacques Collina-Girard, tornà a imprimir la confiança necessària per continuar la nostra recerca. No obstant això, probablement, l'aportació més gran que va fer Henry de Lumley al Paleolític

català i, especialment, de les comarques de Girona, fou el suport i impuls personal i institucional que donà a la intensa investigació de camp que anàvem duent a terme en aquesta zona durant els anys 70 i principi dels 80, assessorada també pel mateix Collina-Girard. Fou d'aquesta manera com iniciàrem el 1973 les excavacions a la conca del Freser, especialment al Tut de Fustanyà, i al Puig d'en Roca, a les terrasses antigues del Ter conservades en les proximitats de Girona (Carbonell *et al.*, 1976). Aquest darrer jaciment acabà esdevenint el primer enclavament de tot Catalunya amb indústries reconegudes del Paleolític inferior.

Un any més tard, Néstor Sanchiz, conservador del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, descobria a la plana de la Selva, entre el riu Onyar i la riera de Santa Coloma, abundants objectes lítics sobre els turons argilosos. Del contacte que establí amb l'Associació Arqueològica, l'única a la província de Girona amb experiència en aquells moments en materials del Paleolític inferior arran d'aquelles primeres recerques, en sorgí la confirmació cronològica d'aquests materials en aquest període, i s'establí l'acord de dur-hi a terme una col·laboració conjunta de prospeccions i recerques (Abad *et al.*, 1983). Seguidament, donàrem part de les descobertes a l'entitat arqueològica competent en l'àmbit legal de la ciutat de Girona, el Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona (Canal & Soler, 1976; Mora, 1982). El gener del 1975, amb motiu de la visita del professor Henry de Lumley a l'Associació Arqueològica, es constatà definitivament la importància dels materials de la Selva i el Puig d'en Roca, i ens animà a continuar-hi i a intensificar-hi les recerques (fig. 3). L'intens treball de prospecció que hi efectuàrem a partir del 1977 i durant la dècada posterior, acabaria convertint aquesta regió en la més rica en jaciments paleolítics de Catalunya (Abad *et al.*, 1985).

A partir d'aquest interès i esforç creixents en la recerca sobre aquestes èpoques antigues, el mes de novembre del 1972, un de nosaltres (J.C.), juntament amb altres col·laboradors i amics, visitàrem el Cau del Duc de Torroella de Montgrí a fi de comprovar la controvertida cronologia del jaciment. La recollida de materials va fer que el professor Lluís Pericot, el febrer del 1975, visités el local de l'Associació Arqueològica de Girona per revisar les restes recuperades. A *Una excursió al "Cau del Duc" de Torroella de Montgrí (Baix Empordà)* (Canal, 1983), explicàvem com el professor Lluís Pericot es mostrà reticent a admetre l'atribució al Paleolític inferior d'aquestes

Fig. 3. Visita d'Henry de Lumley al local de l'Associació Arqueològica de Girona, després d'haver examinat els materials del Paleolític inferior del Ter i la Selva (fotografia: Ll. Esteve).

indústries, que classificà en un primer moment com a mesolítiques. La naturalesa dels materials que s'havien descobert, tallats amb roques difícils de reconèixer com ara el quars, en dificultaven la seva confirmació.

Però aquest escepticisme generalitzat a admetre aquest període a Catalunya, era propi de la situació en què s'havien trobat altres països al principi del segle XX. És el cas de les experiències succeïdes al Rift Valley africà, on el professor K. Oakley, en el seu llibre *Cronología del hombre fósil* afirmava: “En 1912, el profesor Hans Reck dirigió una expedición para explorar la cañada de Olduvai, donde recogió muchos huesos de animales fósiles. Cuando el doctor Leakey propuso una nueva visita a Olduvai, después de la primera guerra mundial, el profesor Reck dijo que no había encontrado ni indicios de piedra en los estratos de Olduvai. El doctor Leakey descubrió docenas de ellos, tan pronto como se puso a examinar estos estratos, pero estos utensilios estaban fabricados en lava de grano fino: cuarzo; poca duda cabe de que Reck no halló ningún utensilio porque esperaba encontrarlos en sílex” (Oakley, recollit en: Carbonell, 1979: 31). L'obra de l'investigador francès Jacques Collina-Girard titulada *Les industries*

Fig. 4. La Cova de l'Arbreda, durant el procés d'excavació arqueològica del juliol del 1975 (fotografia: J. Canal).

archaïques sur galet des terrasses quaternaires de la plaine du Roussillon (Pyrénées-Orientales, France) ens tornà a donar la confiança necessària per confiar en la recerca iniciada.

En la comunicació presentada en el *XIV Congreso Nacional de Arqueología*, que va tenir lloc a Vitòria el 1975, vàrem divulgar per primera vegada entre la comunitat científica espanyola les múltiples notícies de les troballes que havíem fet al nord-est de la Península Ibèrica. Entre els jaciments citats, els de la vall mitjana del Ter tenien una menció especial, s'hi destacava el Puig d'en Roca, el Cau del Duc de Torroella de Montgrí, els jaciments de les valls del Llierca i del Freser i també les coves de Mollet i l'Arbreda de Serinyà (Canal, 1975). En aquestes coves, l'Associació havia col·laborat decididament amb el Dr. Corominas des del 1972, jugant un paper fonamental en el salvament i confirmació científica de la Cova de l'Arbreda (Canal & Carbonell, 1989) (fig. 4). Poc temps després, el setembre del 1976, se celebrà a Niça el IX Congrés de Ciències Prehistòriques i Protohistòriques, en el qual tingué lloc la visita dels congressistes a les Coves de l'Arbreda i d'en Pau, a Serinyà (fig. 5).

Fig. 5. Visita dels prehistoriadors del IX Congrés de l'UISPP de Niça a la Cova del Reclau Viver el novembre del 1976 (fotografia: Sans).

Aquest esdeveniment suposà que sorgís la iniciativa d'exposar a l'edifici de la Fontana d'Or de Girona i a la Biblioteca de Catalunya de Barcelona, una mostra de materials paleolítics, entre els quals hi havia els descoberts en els jaciments del Paleolític inferior (Canal & Soler, 1976; Carbonell, 1977; Soler, 1976). Amb motiu de la inauguració d'aquestes exposicions va tenir lloc la publicació de l'obra *El Paleolític a les comarques gironines* (Canal & Soler, 1976). Era la primera obra en què s'estudiava de manera sistemàtica i rigorosa la totalitat dels jaciments paleolítics gironins, entre els quals tenien reservada una part important els conjunts aixelians de la vall mitjana del Ter i la Selva. Durant aquests primers anys de recerques prehistòriques, el Servei Tècnic d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació Provincial de Girona rebé un impuls decisiu en la valoració patrimonial de la Prehistòria gironina d'institucions locals com ara l'Associació Arqueològica de Girona, el Centre d'Estudis del Montgrí i Baix Ter, el Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles i el Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols.

El reconeixement internacional del Paleolític inferior català arribà amb dues exposicions, que suposaren el reconeixement de la comunitat científica dels jaciments arcaics del nord-est de Catalunya. La primera mostra, *Les premiers habitants de l'Europe*, tingué lloc al Musée de l'Homme de París el 1981/82 i se'n derivà l'edició d'una important síntesi que documentava la totalitat de les ocupacions humanes més antigues d'Europa, i que duia per nom *Les premiers habitants de l'Europe (1.500.000-100.000)* (Lumley *et al.*, 1981). La segona exposició se celebrà al Museo Nazionale Preistorico de Roma, sota el nom d'*I primi abitanti de l'Europa*, i que suposava una continuació respecte als actes celebrats a París (AAVV, 1984). Amb el llibre *Catalunya Paleolítica*, publicat el 1989 per dos de nosaltres (J.C. i E.C.), cloïem l'intens moviment divulgatiu que havíem anat duent a terme des dels treballs del Puig d'en Roca al principi de la dècada dels 70. Aquí es compilava el conjunt de les investigacions a Catalunya des dels seus inicis, sintetitzant la totalitat dels treballs realitzats a les comarques de Girona des del 1972 i també de tots els altres territoris del nostre país. L'exposició que es va mostrar a la sala de la Fundació de la Caixa de Girona, en aquesta mateixa ciutat, durant la tardor del 2001 sota el títol *Humans! Els primers pobladors de Catalunya*, suposava el retorn de l'activitat divulgativa.

La represa dels treballs, però, va tenir un cert retrocés a les comarques de Girona fins a l'activació de dos projectes d'investigació sobre el Paleolític

inferior de la vall mitjana del Ter i la Selva, dirigits per dos de nosaltres (J.G. i K.M.) des de l'Àrea de Prehistòria de la Universitat Rovira i Virgili, amb el suport de la Generalitat de Catalunya: *Evolució del poblament plistocè a la vall mitjana del Ter* i *Els paleopobladors del Plistocè mitjà a la Selva*. Tota aquesta llarga tradició investigadora i resultats generats, s'ha vist recollida, finalment, en la publicació el 2008 de l'obra *El Paleolític inferior a Catalunya i al Rosselló* per un de nosaltres (J.G.), i que ha significat la culminació final de tots els esforços que s'han fet.

L'ESCOLA DE GIRONA DE PALEOLITISTES

Envers el 1973, amb la troballa de les primeres indústries del Paleolític inferior del Puig d'en Roca, a la qual seguí un llarg periple de noves descobertes, començà una llarga tradició d'investigadors gironins fidels a una manera de pensar i treballar. De manera oposada al que succeïa i succeeix a les universitats i institucions oficials catalanes, neix sota una concepció autodidacta i alternativa a les corrents oficials, una nova branca emparada en el suport legal i institucional de l'Associació Arqueològica de Girona. Aquest fet determinarà la nostra manera de treballar, fer i pensar, en què es congregaran prehistoriadors que coneixeran una realitat diferent a l'"oficial". Més de tres dècades després, la procedència dels arqueòlegs que compartim aquests principis s'ha ampliat i ha depassat els límits geogràfics originals, i s'ha fet extensiva sota la bandera d'un pensament comú.

Els recursos i infraestructures, inexistents fora de l'àmbit normalitzat, ens obligaren a emprendre un treball de camp d'excavacions i prospeccions arqueològiques, sota la base d'un treball autosubvencionat i sota la constant d'una incomprensió i desconfiança dels erudits detentors de l'arqueologia catalana. Aquestes limitacions forjaren una arqueologia basada en principis romàntics, en què persones amb forts valors comuns autodidactes, de dedicació, compromís i il·lusió, emprenguérem un ambiciós projecte amb la posada en valor del patrimoni paleolític gironí i català com a teló de fons. Aquesta filosofia ha demostrat ser transgeneracional, ja que una segona generació de joves arqueòlegs que hem tornat a topiar amb els mateixos obstacles, hem tornat a fer nostres aquests principis, a la recerca de l'assoliment i la consolidació d'un prestigi nacional i internacional per la investigació catalana del Paleolític inferior i per la nostra pròpia.

Fig. 6. Diverses generacions d'arqueòlegs de l'escola de Girona de paleolitistes planificant al local de l'AAG l'estratègia de recerca (fotografia: A. Aulines).

Les escoles europees i espanyoles de prehistoriadors han estat definides i identificades tradicionalment com a entroncades amb una tradició metodològica comuna entre els investigadors que hi pertanyen, i sobre la qual pesa una realitat historiogràfica singular i diferencial que parteix del món de les universitats i que s'aglutina a l'entorn d'algunes autoritats en la matèria. En el cas de "l'escola" o la "tradició de Girona de paleolitistes", el fet és singular, ja que vàrem haver de dotar-nos d'un marc institucional propi que ens permetés articular i emparar les nostres actuacions, moment en el qual dos de nosaltres (J.C. i E.C.) vàrem haver de crear entitats alternatives com ara l'AAG o el CRPES del Museu d'Història de Girona (fig. 6). La seva base metodològica definidora està determinada al fet diferencial i singular dels seus jaciments: l'absència habitual de restes faunístiques en el registre arqueològic. D'aquesta realitat procedim uns investigadors preocupats per la recerca de la tecnologia lítica del Paleolític inferior, oposada a la investigació de caràcter "oficialista" catalana, centrada en la recerca de jaciments d'èpoques posteriors amb una major resolució arqueològica i amb un suport institucional ben assentat.

Aquests condicionants arqueològics i historiogràfics dels quals parteix aquesta tradició, ha obligat a fer de la premsa, la divulgació i la difusió social les principals armes per fer entendre al país la importància de dur a terme aquesta recerca originalment deslligada de les institucions reconegudes. D'aquesta realitat arqueològica en sorgeix una necessitat de bastir un mètode d'anàlisi que permeti avançar en el coneixement d'aquests registres parcials, essent aquesta la gènesi i la raó de ser del sistema logicoanalític (Carbonell *et al.*, 1983). La presència habitual d'indústria lítica descontextualitzada estratigràficament als jaciments investigats a Girona, converteix aquest utilitatge en l'única base empírica sobre la qual poder fonamentar els estudis. Se'ns feia necessària, així, l'existència d'un mètode de caràcter fonamentalment explicatiu, que defugís dels principis descriptius imperants fins al moment en la majoria d'escoles de paleolítistes europeus. Per tant, de "l'escola gironina" procedim els actuals especialistes en la tecnologia lítica del Paleolític inferior i mitjà de Catalunya, que convisquérem durant els anys 70 i 80 amb els especialistes universitaris d'altres períodes i tipus de registres. Les necessitats de la investigació paleolítica internacional ens han fet comprendre la importància de dominar una arqueologia paleolítica transdisciplinària i integradora, que fes de les limitacions de les quals partíem una virtut fonamental.

De la necessitat d'emparar-nos en un marc legal més fort i en una base acadèmica i investigadora que suplís l'esperit autodidacta original prové, sota l'impuls de l'Associació Arqueològica de Girona, la presència dels paleolítistes gironins en les diverses universitats i institucions espanyoles i europees, on adquirírem una visió àmplia i profunda de la realitat arqueològica paleolítica internacional. Adquirida aquesta dimensió, hem acabat concretant i materialitzant els diversos projectes d'investigació i institucions com ara l'Institut de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES), on predominen els elements que inicialment ens mancaren. Així doncs, hem aconseguit acabar oficialitzant una manera de treballar, de ser i de pensar que, malgrat tot, ha acabat per diversificar-se cap a una investigació global que ha acabat depassant els objectius inicials de la nostra escola. Nosaltres apostem per fer del patrimoni ideològic sobre el qual es fonamenten els principis de la nostra escola, un instrument que permeti, fonamentalment, el desenvolupament de la recerca catalana i dels seus jaciments.

Fig. 7. Vista general del jaciment de Vallparadís en el transcurs de les excavacions arqueològiques del 2006 (fotografia: J. Garcia).

Més de 35 anys després que descobríssim aquest període a Catalunya, disposem al país d'un dels jaciments arqueològics de major projecció internacional d'Europa, com és el jaciment terrassenc del Plistocè inferior de Vallparadís (fig. 7). Si la recerca moderna ha de desenvolupar-se en jaciments d'alta resolució científica, sobre Vallparadís ha de projectar-se una investigació que porti a l'arqueologia catalana, realitzada en jaciments catalans, a les més altes quotes de prestigi. I, en conseqüència, al reconeixement d'una escola d'investigadors, la naturalesa de la qual podem ja definir sota la perspectiva de gairebé quatre dècades de treballs.

L'ARQUEÒLEG I L'ARQUEOLOGIA ACTUAL A CATALUNYA

Actualment, l'arqueologia del Paleolític inferior a Catalunya ha aconseguit consolidar-se institucionalment a les universitats i a altres centres de recerca. Dirigeix i participa activament en els projectes d'investigació

internacionals de major transcendència i publica amb assiduitat en les revistes científiques de més impacte. No obstant això, convé recordar que la majoria dels protagonistes han estat afeccionats d'esperit vocacional i entusiasta, que han llaurat la seva carrera al marge de les vies oficials, amb el suport d'autoritats reconegudes estrangeres. L'arqueologia paleolítica oficial durant els anys de la dictadura, lligada a les poques institucions existents en aquell moment, va fer poques aportacions metodològiques, interpretatives o, fins i tot, de treball de camp, sota la base de la influència de les pràctiques i les escoles franceses. La necessitat vital dels nous paleolitistes de la transició i dels primers anys de la democràcia per renovar l'arqueologia catalana veient l'immobilisme de l'arqueologia oficial, ens va impulsar a desenvolupar línies de recerca alternatives.

Vàrem desplegar un gran esforç intel·lectual i material per descobrir nous jaciments on treballar, ja que només es podia accedir als ja coneguts quan per diferents raons es consideraven exhaurits físicament o científicament. Segurament, aquest treball paral·lel a la recerca oficial, autosubvencionat i amb poc suport de les institucions, podria explicar algunes característiques del Paleolític català i dels paleolitistes que hi treballem avui dia, com són:

1) Exceptuant casos aïllats, entre els quals destacaria el jaciment arqueològic més antic de Catalunya, Vallparadís, recentment descobert, o altres de la província de Tarragona, la majoria i els més importants jaciments catalans encara continuen sent els que es van descobrir al final del segle XIX i principi del segle XX.

2) La manca de suport inicial i la necessitat de posar en valor ràpidament els jaciments que s'anaven descobrint, explica l'intens esforç de divulgació social que vàrem haver de fer els nous paleolitistes des del començament dels anys 70 per aconseguir-ho. Gràcies a aquesta tasca, avui dia l'impacte mediàtic de l'arqueologia catalana és un dels valors més sòlids de què disposem.

3) En part, per la necessitat de diferenciar-se en l'inici de la recerca d'una arqueologia oficial obsoleta, vàrem desenvolupar una intensa tasca de desenvolupament teòric, metodològic i interpretatiu, que responia a la voluntat d'explicar història i d'incidir en la societat per mitjà de la ciència.

No obstant això, passades gairebé quatre dècades, l'arqueologia actual

del Paleolític inferior català està arribant a la seva maduresa. Però es fa necessària la col·laboració i la integració definitives entre els diversos equips de recerca i les institucions de tot el país, que no limitin la seva feina al seu propi àmbit científic i geogràfic d'actuació. La consolidació d'aquests principis han de fer forta l'arqueologia catalana, oberta a la col·laboració científica. L'arqueologia ha de ser holística i transdisciplinària, formada per especialistes que generin un coneixement científic integrador. Però no ha de ser especialitzada per principi; l'arqueòleg no hauria de ser un tècnic format en un únic àmbit d'estudi, ha de ser un professional capaç de dirigir projectes, aglutinar esforços, i fer i explicar història. De la mateixa manera, la recerca ha de ser vocacional i regida pels principis romàntics de la meritocràcia intel·lectual.

Indirectament, l'arqueologia actual, amb mitjans econòmics impensables no fa gaires anys, crea entre els nous arqueòlegs procedents de les vies oficials universitàries la il·lusió de creure que un treball de recerca es pot valorar econòmicament, i que la condició prèvia per investigar és disposar d'un sou. S'ha d'invertir en investigació, però els incentius i criteris per dedicar-s'hi han de ser intel·lectuals i no econòmics. Igualment, l'arqueologia basada en les excavacions d'urgència, malauradament una de les poques sortides professionals per a la majoria d'arqueòlegs del país, continua restant esforços a l'arqueologia d'investigació. Les excavacions d'urgència responen a una necessitat concreta i tenen com a voluntat manifesta protegir el patrimoni i catalogar-lo, però no investigar-lo. El gran repte de les dues "arqueologies" ha d'estar fonamentat en la integració i la interactuació científiques, però els principis que les regeixen són antagònics. El repte de l'arqueologia d'avui és evitar que el que semblen avenços i millores no acabin esdevenint simplement ampliacions quantitatives d'informació o canvis generacionals. L'arqueologia de recerca ha de ser vocacional i la investigació, inconformista i crítica amb els paradigmes. Per tant, per definició, ha de ser rebel amb la burocratització. Són aquests principis, fonamentals per al desenvolupament i l'avenç científic a Catalunya, els que varen fer necessaris en el seu moment la creació de l'escola de Girona, i són aquests mateixos els que continuen fent necessària la seva existència avui.

BIBLIOGRAFIA

- AAVV, *I primi abitanti de l'Europa*, Catàleg, Exposició del Museo Nazionale Preistorico, Roma, 1984.
- ABAD, J., BEDOYA, J.M., CANAL, J., CARBONELL, E., JIMÉNEZ, E., MESQUIDA, G., SANCHIZ, N., SERRA, S. & VERT, J., Deu anys d'investigació en el camp de la Prehistòria antiga (1972-1982), *Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona*, núm. 5, 1983, pàg. 6-21.
- ABAD, J., BEDOYA, J.M., CANAL, J., CARBONELL, E., JIMÉNEZ, E., MESQUIDA, G., SANCHIZ, N., SERRA, S. & BARRERA, S., L'Axeulià de la comarca de la Selva, *Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona*, núm. 6, 1985, pàg. 5-22.
- ALCOBÉ, S., BISHOFF, J.L., CHIMENOS, E., CORTADA, T., FOURNIER, A., JULIÀ, R., LALUEZA, C., LUMLEY, H., LUMLEY, M.A., MAROTO, J., PÉREZ-PÉREZ, A., PONS, J., PUECH, P.-F., PUECH, S., ROSAS, A., ROTH, H., SÁNCHEZ, F., SIMON, C., SOLER, N & TURBON, D., *La mandíbula de Banyoles en el context dels fòssils humans del Plistocè*, Ed. Maroto, J., Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, Sèrie monogràfica, núm. 13, Girona, 1993.
- BARTOLÍ, R., CEBRIÀ, A., MURO, I., RIU-BARRERA, E. & VAQUERO, M., *A frec de ciència. L'atles d'Amador Romaní i Guerra*, Ajuntament de Capellades, Capellades, 1995.
- BOTET I SISÓ, J., *Geografia general de Catalunya*, Província de Girona, Ed. Martín, A., Barcelona, 1913-1918.
- CANAL, J., El Congreso Arqueológico Nacional de Vitoria, *Revista de Girona*, núm. 73, 1975, pàg. 52-61.
- CANAL, J., Una excursió al Cau del Duc de Torroella de Montrgrí, *Revista de Girona*, núm. 103, 1983.
- CANAL, J. & CARBONELL, E., *Catalunya Paleolítica*, Patronat Francesc Eiximenis, Girona, 1989.
- CANAL, J. & SOLER, N., *El Paleolític a les comarques gironines*, Caixa Provincial de Girona, Girona, 1976.
- COLLINA-GIRARD, J., *Les industries archaïques sur galet des terrasses quaternaires de la plaine du Roussillon (Pyénées-Orientales, France)*, Tesi Doctoral, Universitat de Provença, Marsella, 1975.
- CARBONELL, E., *Materials paleolitics de les comarques gironines*, Biblioteca de Catalunya, Barcelona, 1977.
- CARBONELL, E., Las indústrias arcaicas del nordeste catalán, *Actas del XIV Congreso Nacional de Arqueología y Prehistoria de Lugo*, Saragossa, 1979.
- CARBONELL, E., CULÍ, N. & BUSQUETS, R., El Paleolític inferior i mitjà a la conca del Freser, *Cypsela*, núm. 1, Girona, 1976, pàg. 23-27.
- CARBONELL, E., GUILBAUD, M. & MORA, R., Utilización de la lógica analítica para el estudio de tecno-complejos a cantos tallados, *Cahier Noir*, núm. 1., 1983, pàg. 3-79.
- GARCIA, J., *El Paleolític inferior a Catalunya i al Rosselló*, Institut d'Estudis Ceretans, Ripoll, 2008.

- GARCIA, J & MARTÍNEZ, K., *Homínids a la Selva. La seva evolució biològica i cultural dels primers humans de les comarques de Girona*, Ed. Centre d'Estudis Selvatans i Taller d'Història de Maçanet de la Selva, Estudis i Textos 8, Santa Coloma de Farners, 2003.
- MORA, R., *Estudio tecnológico de los complejos líticos al aire libre de la comarca de La Selva (Avellaners y Diable Coix) y comparación con l'Arbreda H43 (Serinyà)*, Tesi de Llicenciatura, Universitat Central de Barcelona, Barcelona, 1982.
- LEAKEY, M.D., *Olduvai Gorge: Volume 3, Excavations in Beds I and II, 1960-1963*, Cambridge University Press, Cambridge, 1971.
- LUMLEY, H., *Le Paléolithique inférieur et moyen du midi méditerranéen dans son cadre géologique, 5e supplément de Gallia Préhistoire*, vols. I-II, París, 1971.
- LUMLEY, H. et al., *Les premiers habitants de l'Europe (1.500.000-100.000 ans)*, Editions du Laboratoire du Musée de l'Homme, París, 1981.
- RIPOLL, E. & Lumley, H., *El Paleolítico en Catalunya, Ampurias*, vol. XXIV, 1965.
- RIURÓ, F., *La estación taller al aire libre de Cal Coix, Ampurias*, vol. XV-XVI, 1953.
- SOLER, N., *Exposition des matériaux préhistoriques a la Fontaine d'Or á Gerone, IX Congrès U.I.S.P.P.*, Nice.